

KOLUMNI

Maritta Lintunen

Kirjailija Matti Pulkkisen jalanjäljillä

Nurmekselaissyntyinen kirjailija Matti Pulkkinen (1944–2011) antoi esikoisteoksellaan *Ja pesäpuu itki* (Gummerus, 1977) ensimmäistä kertaa äänen yläkarjalaisille 1960- ja 1970-luvun rakennemuutosevakoille, joita pohjoisesta valui jatkuvana virtana Lahteen, Turkuun ja Helsinkiin. Monien matka jatkui vielä lahden yli Ruotsiin.

Romaani sai aineksensa köyhyydestä, ihmisen pienuudesta ja häpeästä, koti-ikävästä ja Ylä-Karjalan luonnon yksityiskohtien kauneudesta.

Ruotsalainen kirjailija Kerstin Ekman on määritellyt kirjailijan tehtävän seuraavalla tavalla: ”Kirjailijan tehtävä on tuoda ilmi se, joka muuten jäisi pimentoon.”

Matti Pulkkinen kiskaisi vuonna 1977 esiripun auki ja paljasti muulle Suomelle väkevin lausein itäsuomalaisen ihmisen sisäisen todellisuuden. Jokainen romaanin lkenut oppi tietämään millaista oli elämä erämaapitäjissä, joita huojutti suuri yhteiskunnallinen rakennemuutos.

Mummolani sijaitsee Nurmeksen Vaarakylässä, vajaan 10 kilometrin päässä Matti Pulkkisen lapsuudenkodista. Siksipä Pulkkisen esikoisteoksen luontokuvaukset ja ylä-karjalaisen luonnon taika iskivät voimalla minuunkin – olivathan kaikki hänen kirjassaan kuvatut värit, kasvit, tuokset ja luonnonilmiöt niin tuttuja jo lapsuudesta. Teini-iässä istuin illat Nurmeksen Porokylän kirjastossa — talossa, jossa Matti Pulkkinen syntyi vuonna 1944. Muutettuani Hämeenlinnaan joulukuussa 2012 tajusin yllätyksekseni asuvani samassa huoneistossa, jossa Matti Pulkkinenkin oli asunut.

Kun koronavuodet koittivat, muutin puolisoni kanssa kesäksi mummolani torpalle Vaarakylään. Autioituva maaseutu alkoi muistutella kohtaloista, joista Pulkkinen kirjoitti aikalaidistajana. Harmaantuneet pirtit, aitat, tallit, tyhjät navetat ja istutuspuuta kasvavat pakettipellot muistuttivat ajan kerrostumista; menneiden sukupolvien työstä ja kaidasta leivästä, joka hiessäpäin kiskottiin kivisistä vaaranrinteistä. Pihakallioissa piili tuhansien muinaisten askelten lämpö, sateiden ja tuiskujen piiskaamissa hirsissä satojen auringonkiertojen punerrus. Kannoin vettä samasta kaivosta, josta jo

MAINOS

TÄMÄ ON TARINA, JOTA EI SAA UNOHTAA

MUISTI.ORG

isoisoisoisäni oli sammuttanut janonsa. Istuin portailla, joille isovanhempani lauantaisaunan jälkeen istahtivat levähtämään.

Kun palasin syksyllä Hämeenlinnaan, seurasi hiljainen vaaramaisema uniini. Tuli tunne siitä, että kauas jääneellä maisemalla oli minulle jokin viesti. Romaani ”Sata auringonkiertoa” oli jo vaivihkaa itämässä jossakin alitajuntani kätköissä. Näin alkoi kehittyä neljän sukupolven tarina, kertomus Sotikoffien perheestä. Yhtä lailla kuin romaani on kuvaus maaseudun ja kaupungin välisestä ristivedosta, on se myös kannanotto murteen ja oman kielen puolesta, niiden arvosta ja merkityksestä ihmisen identiteetille. Kirjassa on haikeutta, kotiseururakkautta, 1970-luvulle ominaista jyrkkää jakoa maaseutuun ja kaupunkiin, ja siitä johtuvia eriarvoisuuden tuntemuksia.

Maailma on muuttunut paljon noista ajoista – ja sitäkin halusin kuvata kirjassa tuomalla tarinaa 2000-luvulle. Paljon parjattu netti on tasa-arvoistanut ja tasoittanut alueellisia eroja. Tiedonkulku ja hyödykkeiden hankkiminen on sen myötä nopeutunut niin, ettei samanlaista suurta juopaa ole enää maaseudun ja kaupungin välillä.

Romaani on myös kunnioittava kumarrus kirjailija Matti Pulkkisen avaamalle kerronnalle. Pulkkinen sanoi vierastavansa vääristelyä kuvausta ”kansanihmisistä”. Hän kertoi inhonneensa jo lapsena helposti kyhättyjä, karikatyyrimaisia maalaiskuvauksia, joissa tietyt persoonatyytit toistuvat pakollisina vastapareina urbaaneille, älyllisille ihmisille. Pulkkinen osoitti esikoisromaanissaan, että maaseutuaiheesta ja maaseudun ihmisestä voi kirjoittaa korkeatasoista taideproosaa, vaateliain taiteellisin päämäärin.

Ei ole sattumaa, että romaanissani vilahtaa tärkeänä sivuhenkilönä esikoiskirjaansa juuri viimeistelevä, tuleva kirjailija Matti Pulkkinen. Hänellä oli tapana vuokrata työtiloja milloin mistäkin — tuttavien asunnoilta tai syrjäisiltä maaseutumökeiltä, missä vain saattoi rauhassa kirjoittaa. Oli siis luontevaa laittaa hänet vuokraamaan Sotikoffien vanha, autioksi jätetty talo. Näin pääsin tutkimaan kielen ja murteen merkitystä erilaisten keskustelujen ja kohtaamisten kautta.

Suurimpia hetkiä kirjoitustyön aikana oli salapoliisityön onnekas päätös: löysin Nurmeksen kaupunginkirjaston työntekijöiden avulla kirjaston arkistoon unohtuneen äänitteen keväältä 1978. Siinä on tallenne esikoiskirjailija Matti Pulkkisen matineasta entisessä syntymäkodissaan Porokylän kirjastotalossa. Nurmeksen kirjasto hoiti kelanauhaäänitteen digitoimisen ja pääsin kuulemaan paitsi Pulkkisen ääntä myös hänen tapaansa puhua yläkarjalan murretta. Myönnän, että hetki oli pyörryttävä. Matti Pulkkinen puhui nyt työhuoneessani ja kertoili ajatuksistaan ja tuntemuksistaan kirjailijana. Oli mm. kiinnostavaa kuulla, onko nykyinen yläkarjalan murre muuttunut noista ajoista ja kuinka Pulkkinen sitä esiintyessään käytti. Romaaniini sisältyvä matineakuvaus oli jo kirjoitettu ennen kuin nauha löytyi. Kun olin kuunnellut tallenteen loppuun, huokaisin helpotuksesta — en ollut vaellellut väärillä jäljillä. Lisäsin kuvittelemani kohtaukseen vielä pari Pulkkisen ajatusta romaanin kirjoittamisesta ja ihmiskuvauksesta. Muutoin kutomani matineakohtaus ei riidellyt todellisen tilanteen kanssa.

Suuria ilonaiheita kirjailijana on ollut se palautevyöry, jota saan edelleen romaanista. Eikä pienimpiä ilouutisia ole myöskään se, että romaani on innostanut monet tarttumaan Pulkkisen esikoiskirjaan joko uudelleen tai ensimmäistä kertaa. Maastamuutto, maahanmuutto, maaltamuutto ja maallemuutto ovat ikuisia ilmiöitä, pienessä ja suuressa mittakaavassa. Näihin elämän perustuksia ravisteleviin tapahtumiin liittyy omien sukujuurien, kodin ja oman kielen merkityksellisyyden korostuminen. Romaanini Seppo Sotikoffin sanoin:

”Minä olen lähtenyt. Ja minä olen palannut.

Lähtemisen ansiosta kykenen näkemään tutun vieraana ja vieraan tuttuna.

Paluun ansiosta näen kauemmaksi kuin ennen osasin katsoa.

*Lähteminen muuttaa ihmisen lopullisesti.
Eikä palaaminen pysäytä muutosta; mutta sen ansiosta ihminen näkee
samaa aikaan taakseen ja eteensä.”*

(Maritta Lintunen: *Sata auringonkiertoa*, WSOY, 2023)